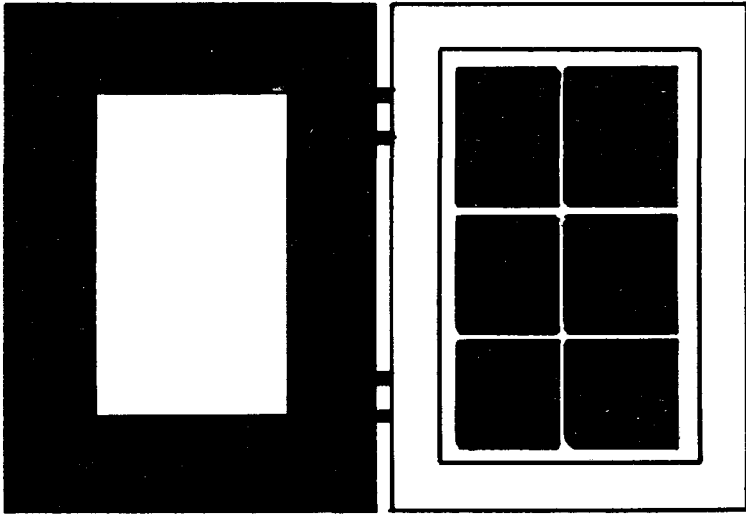

1989/3

TWICKEL

SPAAR TWICKEL

BULLETIN

VERENIGING VRIENDEN VAN TWICKEL

Kerstnummer Twickelbulletin

December nummer 3

TWICKELBULLETIN

uitgave van de Vereniging Vrienden van Twickel
dit blad verschijnt drie maal per jaar

redactieadres: Jacob Marisstraat 169 7556 KE Hengelo en/of
Weegbree 34 7491 LJ Delden

Vereniging Vrienden van Twickel
opgericht 1972

Secretariaat: E. Hoekstra, Plevierstraat 5 Delden
contributie f 15,- per jaar

bank: Rabo-bank Delden, rekeningnummer 31.33.09.973
giro : 2850534

Kerstnummer Twickelbulletin

December nummer 3

Inhoud	Pag.
Twickel actueel	49
Van de redactie	51
Gedicht Kuiper	53
Onderhoud heidevelden	54
Overijssels Contactbericht	54
Middeweenterstied	56
Brief J. van Zalk	57
Hedendaagse Buitenplaatsen	58
In de Marke	62
Ballade van den boer	71

Twickel actueel

a. Provinciale weg Delden - Borne

Het verkeersluw maken van deze provinciale weg door Twickel is weer een stapje dichterbij gekomen.

Het blijkt dat in het kader van het overdragen van wegen van de provincies naar de gemeenten de weg Delden - Borne hiervoor in aanmerking komt.

Dit nu heeft het gemeentebestuur van Ambt-Delden er toe gebracht haar standpunt in heroverweging te nemen, en dat een verder verzet tegen de verkeersluwe plannen niet meer zinvol is.

Het bestuur van de Vrienden van Twickel is aangenaam verrast met de nieuwe houding van het Ambt-Deldens gemeentebestuur.

b. De Golfbaan

De gemeenteraad van Ambt-Delden heeft in tweede instantie haar fiat gegeven aan het gewijzigde MER-rapport van de Twentse Golfclub.

Aanvankelijk was een meerderheid van de raad van mening dat het plan teveel verlies van natuur en landschapswaarden zou veroorzaken, terwijl bovendien voor de omliggende landbouwbedrijven er teveel beperkingen zouden komen als gevolg van het verzwaren van de hinderwetnormen.

Wij krijgen nu de gelegenheid om via de inspraakronde onze mening kenbaar te maken over de inhoud van het rapport.

Het zal een niet gemakkelijke afweging worden omdat de problematiek nogal gecompliceerd is.

Wel is duidelijk dat we over het plan zoals het er nu ligt niet enthousiast zijn.

c. 't Rikkerink

Ondanks de toezegging van het gemeentebestuur van Ambt-Delden om bij de planologische invulling van de voormalige vuilstort alleen rustige recreatie-vormen te zullen toestaan zijn er nu toch plannen om een lawaaisport als kleiduvenschieten toe te laten.

Dit terwijl er nota bene een gemeentelijke verordening is die het kleiduvenschieten verbiedt.

Evenals de buurtbewoners zijn wij met deze ontwikkeling niet gelukkig.

Onlangs zijn er oefenschoten gelost en is door TNO gemeten aan de veroorzaakte geluidsgolven. We zullen de gang van zaken alert volgen en indien nodig bezwaar maken.

d. Het afscheid van de Stichtingsvoorzitter de heer J.B. van Heek

Onlangs heeft de heer J.B. van Heek zijn functie als Stichtingsvoorzitter neergelegd wegens het bereiken van de leeftijdsgrens. De heer van Heek zal worden opgevolgd door de heer jhr. mr. G.F. Boreel.

In de periode Van Heek zijn op Twickel veel beheersplannen ontwikkeld, die als basis dienen voor verdere uitvoeringsplannen. Er is een frisse wind gaan waaien op Twickel, die af en toe flinke uitschieters had in stormachtige richting. Er zijn veel nieuwe ontwikkelingen in gang gezet op ons eeuwenoude landgoed Twickel, die een nieuw tijdperk inluiden. Toch zal ondanks alle vernieuwingen het statuut van de Stichting Twickel het samenbindende element blijven, waaraan al ons handelen moet kunnen worden getoetst, of we dat nu leuk vinden of niet. Wij danken de heer Van Heek voor de openhartige en vriendschappelijke samenwerking met ons bestuur en wensen hem en zijn echtgenote nog vele gezonde jaren toe als vriend van Twickel.

Wij vertrouwen erop dat wij met zijn opvolger de heer jhr. mr. G.F. Boreel de goede samenwerking kunnen continueren, met als gemeenschappelijk doel het bestendigen van het cultuurmonument Twickel.

De voorzitter

Van de redactie

Nog één Kerstmis en nog één Oudjaar en we moeten wennen aan een ander decennium. De jaren negentig, vol van beloften, vol van veranderingen. Maar misschien worden wij, die al zo vaak zo'n grens hebben gepasseerd, niet meer zo snel enthousiast. Het mag zijn, dat het met ons allemaal economisch beter zal gaan. Het is zeker, dat we nu historische tijden beleven in politieke zin. De spanningen in Europa ebben langzaam weg. Een goede Zaak.

Maar de zaak, die welhaast van hetzelfde grote belang is, de zaak van het milieu, wordt er nog steeds niet beter op. Al was HET MILIEU bij alle partijen vóór de verkiezingen het allerbelangrijkste punt. Economie en werkgelegenheid hebben allang weer hun traditionele eerste plaats ingenomen.

In de beide steden Hengelo en Enschede is het rapport van de Commissie Wagner een actueel thema. Dit rapport doet aanbevelingen voor de samenwerking tussen beide steden met het doel er economische winst uit te halen. De welvaart wordt er dus hoger van.

Het is niet het eerste rapport over deze materie. Midden '88 verschenen er één met als titel: De vijfde stad van Nederland. De vijfde stad, dat kunnen beide steden samen worden.

Laten we eens twee citaten uit beide rapporten vergelijken. In de "vijfde stad" lezen we op bladzijde 25 als het over het middengebied gaat: "De belangen van natuur en landschap in het gebied dienen gewaarborgd te blijven". In het rapport Wagner staat: "De landschapszorg dient hoge prioriteit te krijgen".

U mag de keuze maken. Waarborg of prioriteit? Wat is sterker?

Beide rapporten spreken over inspraak, die er geweest is. Inderdaad staat er in het rapport Wagner een lange lijst van organisaties, die hun zegje hebben mogen doen. U zult daar tevergeefs zoeken naar enige "Groene vereniging". Het zijn allemaal instanties, die zich richten op het gebied van de economie. Niet onbelangrijk, zeker niet. Maar is het milieu niet minstens gelijkwaardig?

De gewone burger wordt geacht vertegenwoordigd te worden door de gemeentebesturen. Leert onze ondervinding ons niet, dat als onze gekozenen zelf moeten kiezen tussen economie en milieu, ze voor de eerste kiezen? Wel wordt de keuze dan verfraaid met allerlei mooie slogans, we kennen ze. Maar toch. De keuze voor het milieu wordt zelden gemaakt. De keuze voor "Het genoeg" is steeds weer te zwaar. En ondertussen klopt de gemeente Hengelo al op de poorten van ons landgoed. Er is industrieterrein nodig. En dus gaat het proces sluipende verder. Hier een boerderij, daar een weiland en verderop een bosje. Totdat het restant niet meer de moeite waard is en dat wordt dan ook maar opgeruimd.

Je wordt er niet vrolijker van als je je een beetje bemoeit met de strijd om behoud van het milieu.

De Provincie heeft een nieuwe streekplan voor Twente op stapel gezet. Het plan is nog in de voorbereidingsfase. Inspraak is nog mogelijk. Het zou mooi zijn als al de insprekers allemaal dezelfde belangen hadden. Helaas botsen zoveel verschillende inzichten met elkaar. Vertaling van de inspraakresultaten in een soort grootste gemene deler is welhaast onmogelijk.

Twickel wordt er nogal uitgebreid in behandeld. Uit het plan blijkt de goede wil van de Provincie met het landgoed. Maar wat er ontbreekt is de echte bescherming. Een goed voorbeeld is het oprukken van Hengelo, zoals we straks schreven. Het is duidelijk, dat van een industrieterrein ongewenste invloeden uitgaan als er geen buffergebieden tussen liggen. Ook de streekplankaart vertoont een beeld, dat niet helemaal strookt met de werkelijkheid.

Over de golfterreinen in Twente zegt het plan niet zoveel. Wel wordt verwezen naar de nota golfterreinen van de Provincie. Op de streekplankaart is Twente verdeeld in vier zones landelijk gebied. Van Romeinse I tot en met IV.

Echte agrarische streken liggen in I, echte natuurgebieden in IV. Daartussen liggen de overgangsgebieden II en III. In IV mogen geen golfterreinen komen. En staat er in het plan, als in de andere zones bosgebieden worden aangetast, "zal, als regel, elders tot herplant moeten worden overgegaan". Let wel: als regel.

Dat is iets anders dan dwingend voorschrijven.

De Provincie zou wel graag zien, dat volgestorte afvalbergen tot golfterrein werden ingericht. De gemeente Ambt-Delden heeft intussen al een bestemming gevonden voor gebruik van 't Rikkerink. Er wordt nu op kleiduiven geschoten. Een fijne, rustige sport. Het T.N.O. heeft het zelf nagemeten. Ga maar eens luisteren.

En als u dan daar toch in de buurt bent, kijkt u dan ook eens naar de wildtrappen in het kanaal. Al menig dier heeft het leven te danken aan deze voorzieningen. Een goed werk.

In het vorige nummer kon u lezen over de Kooidijk. Al een oud tracé. De dijk zal nu herbestraat worden of is het misschien al als u dit leest. Nu nog wat beplanting ernaast en het is weer een fraaie aanleg. En misschien, al een oud idee van ons, zouden er nog wat oude Markenstenen naastgelegd kunnen worden. Als dan ook nog aangegeven zou kunnen worden, waar deze stenen ooit hun vorige functie hebben vervuld, dan zouden bezoekers en toeristen weer iets van de Twentse historie kunnen opsteken.

Blij mogen we zijn met de opknapbeurt van de oude eikelschuur. Vakmensen hebben er zich mee bezig gehouden en het is weer een gaaf geheel. Net als de Noordmolen. Het binnenwerk is aangebracht en af en toe is het ter bezichtiging open. We kunnen natuurlijk zeggen, dat wat geen echte functie meer heeft maar moet verdwijnen. Twickel denkt daar gelukkig anders over. Getuigen uit het verleden zijn het

waard om instand te houden. Ze vertellen ons de geschiedenis van mensen. En deze verhalen van mensen, hoe gewoon en simpel ook, zijn altijd waard om verteld en herhaald te worden.

Jammer vinden we het, dat een andere oude en goede traditie op Twickel op harde economische gronden moest stranden. We doelen op het oude echtpaar Hietbrink, dat graag zijn levensavond op het oude vertrouwde huis had doorgebracht. Het huis is echter verkocht en de nieuwe eigenaar wil het betrekken. We begrijpen best, dat een landgoed geen mogelijkheden om inkomsten te verwerven voorbij kan laten gaan. En dat deze inkomsten nodig zijn om andere goede zaken te verwezenlijken. Maar toch, maar toch.....

Het jaar is haast voorbij. Hoe ouder een mens wordt, hoe sneller de jaren gaan lijkt het wel. Het oude lied van de uren, dagen, maanden, jaren vliegen als een schaduw heen, "het is waar.

Al verscheiden malen heeft de redactie u van deze plaats **alle goeds voor een Nieuw Jaar** toegewenst. Dat doen we ook nu weer.

De redactie.

'n Bett'lemstal

"O, klêne Bettlem-stelleken
Met 't boonte schosteenvelleken
d'r boaven vuur, hoo mennig uur
hè'k vrooger bie'j diej sletten!

Nog zee'k de bërkenstemmekes
En 's oavonds keersenvlemmekes
Roondum de reup', woar 't Keenken sleup,
op 't harde stroo,
En 't Moore Gödsken dekken 't too.

'n Ossen, 'n ezzel en de schaope
Ze sleupen al te haope
Ze wazzen meu, net as de leu
Bie'j 't Eng'len leed
dat boeten kleunk, langs 't zaore heed.

En 't Jezuskeen'ken lag alleen!
Et spöllen met zien blaoten been',
Sint Josep lach'n en dekken zacht
Den kleenen too
Met deukskes en met hōoi en stroo.

"Hoo oold en gries, hoo stief en krom,
'k Ok wōdden mag, toch vaol ik vrom
de haân vuur Di-j, Dow zeens vuur miej,
O, Keenken kleen,
Den God, den 'k zal in 'n hemmel zeen".

G. Kuiper
Fleringen

Onderhoud van de heidevelden

Op verzoek van de betrokkenen, brengen we u de Schoningsdagen op Twickel nogeens onder de aandacht. Die vallen altijd op de twee laatste zaterdag van februari. De plaats wordt nog bekend gemaakt in het blad van het NIVON Hengelo en in de dagbladen. Wie het gemist heeft kan altijd het bestuur van de Vrienden bellen voor de juiste informatie.

Heide blijft heide als de opslag verwijderd wordt. Laat men die groeien, dan is er in enkele jaren geen heide meer, maar is er een bos bij gekomen. En hoe mooi de natuur dat ook regelt, in dit geval zeggen we toch: Op deze plaats zien we liever de heide.

Als u eens mee wilt helpen, houdt u de data eens in de gaten. Voor goed schoeisel moet u zelf zorgen. Gereedschappen zijn aanwezig, al kan het geen kwaad zelf een handzaam stukje mee te nemen. Voor warm drinken wordt gezorgd.

Overijssels Contactbericht

Onmisbaar voor iedereen met belangstelling voor de Overijsselse geschiedenis.

Het Overijssels Contactbericht verschijnt als kwartaalblad van de sector geschiedenis en cultuurbeheer van de Culturele Raad Overijssel. Deze sector werkt organiserend, stimulerend en adviserend voor museale en oudheidkundige instellingen en organisaties in Overijssel.

Het Overijssels Contactbericht is een onmisbaar blad voor iedereen met belangstelling voor de geschiedenis van Overijssel in het algemeen en die van streek en plaats in het bijzonder.

In dit tijdschrift vindt u namelijk een grote hoeveelheid informatie over museale en geschiedkundige ontwikkelingen in en buiten Overijssel. Hiertoe is het blad onderverdeeld in een aantal rubrieken.

Voor elk wat wils.

In de rubriek '**In gesprek met...**' komen personen en instellingen aan het woord die u met interessante ideeën en projecten kunnen inspireren. In de rubrieken **Historie** en **Musea** geeft het Contactbericht nieuws van verenigingen en musea in de provincie en over tentoonstellingen op historisch gebied. Ook vindt u in deze rubrieken regelmatig achtergrondartikelen en tips over de geschiedbeoefening en het museale bedrijf in Overijssel. In een speciale rubriek worden mededelingen gedaan aangaande de **Archeologie in Overijssel**.

Een spiegel van de monumentenzorg in onze provincie wordt gepresenteerd in de rubriek **Monumenten**. Zo krijgt u kijk op monumentaal Overijssel: kerken, kastelen, molens en andere monumenten van bedrijf en techniek, boerderijen en woonhuizen, beschermde stads- en dorpsgezichten. **Boekennieuws** volgt de stroom van publicaties over de geschiedenis van Overijssel op de voet. In deze rubriek vindt u de verschijnende historische en archeologische boeken aangekondigd of besproken.

Afzonderlijke aandacht verdient de rubriek **Vraag en Antwoord** waarin de consulenten van de sector geschiedenis en cultuurbeheer een aantal veel voorkomende vragen beantwoorden.

Gratis Cursus- en Tijdschriftenoverzicht.

Abonnees van het Overijssels Contactbericht ontvangen bovendien gratis het **Overijssels Tijdschriftenoverzicht** en een jaarlijks **Cursus-overzicht geschiedbeoefening en musea**.

Het Overijsselse tijdschriftenoverzicht ontsluit een groot aantal artikelen, die in plaatselijke Overijsselse periodieken op het gebied van streekgeschiedenis gedurende een jaar verschijnen.

Als zodanig vormt dit overzicht een hulpmiddel bij literatuurstudie in het kader van regionale en lokale geschiedbeoefening.

Het jaarlijks Cursusoverzicht is een brochure, die jaarlijks in samenwerking met het Gelders Oudheidkundig Contact wordt uitgegeven.

Hierin zijn alle cursussen gebundeld, die in Overijssel en Gelderland voor amateurhistorici en museumbeheerders worden georganiseerd. De abonnementsprijs van het Overijssels Contactbericht bedraagt slechts f 19,50 per jaar, terwijl losse nummers f 5,90 (inclusief verzendkosten) kosten.

Voor meer informatie, een abonnement of een gratis proefnummer kunt u zich wenden tot de Culturele Raad Overijssel, Jacob Catsstraat 25, 8023 AE Zwolle. Telefoon 038-537527.

Middeweenterstied

Waleer um de middeweenterstied,
As de dage ko't zeent en d'oavenden lang,
Dan schikten wi-j mangs um et knappende veur
En kwammen oaver oalde vertelsels te gang.
Boeten was dat stikduustere nacht,
Doar steuf de snee, doar gierden de weend,
Mi-j heugt nog zoo goed, wat der dan wör' vertèld;
Dat vergets dow nig gaw, wat di-j mooi was as keend.

Op meinschen en muren en koppergerei
Spöl flakkrend 'n schien van et hoalt op den heerd:
In de heuke bleef 't schemm'rig en zwat op de dèl,
Doar reurden zik mangs nog 'n beest of 'n peerd.
De manleu maakten 'nen koarf of ne haark,
't Oalde schaeper breidden ne sökke bi-j 't veur,
Mooder zat 't kotst bi-j de löchte en spun,
En wi-j keender, schèlden de aêrpel vuur eer.

Meer hōastig was numts, want wi-j hadden de tied.
'n Boer hef joo 's weenters gin boetenwèrk meer.
Dan lè 't oalde schaeper zien breiden bi-j zied,
Hee stopten ne piepe en hoosten 'n keer,
„Ja” zeg 'e „ja, 'k zin now tachtentig joar;
Mi-j lik 't lèven nen droom in de middagtied.
Boont trok 't mi-j vuurbi-j, meer wor ik wakker eschud,
Dan steet an den hemmel de zun èven wied.

'n Meinschenlèven, ne kotte span,
'n Haandumdräijien in d' eeuwigheid,
Et koomp en et geet en 'n ni-j geslacht
Heerscht op 'n hof noa zien eigen beleid.
Meer wat weett ze nog van wee vuur eer was,
Met wat kommen zal hebt ze de kop zoo vol.
Alleenig wee oald is, zut geern achterum;
Doar is vól, wat men joo nig vergètten zol.

De leefde en de zòrgen van vaâr en van moôr,
Al de wil oet de vreulike keendertied,
De noabershölp woor's nog op rèkkenen koons,
Dee gin uur te laat was, gin weg te wied.
Gait-eum, dee ne stè har an den heerd,
Dee sappiepkkes oons snee en Sunt Märtenslöcht
En van oalde tieden vertellen kon,
As hee 's oavends bi-j 't veur zat en kôrve vlöcht''.

As 't oalde schaeper zoo van zien Gait-eum begon,
Dan kreeg oons oons mooder nig vrog noa 't nust:
Van de weelde jacht, van wulve en speuk',
Vertelsels mangs eeuwen oald dee wust 't;
Van vader op zön wörren z' oaver ebracht,
Now wo'dt ze vergètten, men les de kraant.
Vuur 't leste rekt hier ow 'n vuurgeslacht
Oet dee oalde vertelsel en sagen de haand.

Cato Elderink

13 oktober

Veel lof voor de samenstelling en levendigheid van stof voor het Twickel Bulletin. Toch heb ik enkele kanttekeningen.

Het Rikkerink.

Hier had Ambt Delden de toezegging gedaan om een gedeelte weer af te graven. Dat dit door Twickel niet doorgedrukt is is op zich zelf wel juist. Maar Twickel had hier als tegenprestatie er wel enige zaken aan moeten verbinden. Dan had hier een goede landschapsplanning tot stand kunnen komen - wild beheersplan.

Het instellen van strikte natuureservaten is zeer positief te noemen. Hier geen jacht behalve enige uitzonderingen, wat zijn die uitzonderingen? Als het alleen indringende huisdieren betreft, heb ik er geen moeite mee. Eventueel doortrekkende herten, wilde zwijnen, wasberen dienen echter ongemoeid te worden gelaten.

Dat er nog jacht mogelijk is op patrijs en houtsnip vind ik onbegrijpelijk. De patrijs is onze laatste echte inlandse hoender die we nog hebben, nu het korhoen naar ik meen, niet meer in het Twickel gebied voorkomt.

Verslag Twickeldag 1989

Mijn oprechte bewondering voor het zeer uitgebreide verslag. Alleen jammer dat uitvoerig op verschillende oorzaken is in gegaan, maar dat duidelijke uitspraken (tijdens de excursie) van de heer Roelofs om bossen en boomgroepen te redden niet vermeld zijn.

Hij stelde dat door toediening van magnesium en kalk zelfs binnen zeer korte tijd een uiterst gunstige uitwerking had op de bomen.

Ook in het "Milieuplan Overijssel" wordt hierover gerept. Zie Hengelo's Dagblad donderdag 12 oktober 1989 pagina 9. Onderaan vierde kolom, staat iets over kalk uitstrooien en welke bossen. Nu ik meen dat speciaal de loofbossen en boomgroepen, oude eiken van Twickel in aanmerking moeten komen. En dan wel zo spoedig mogelijk.

Twickel zal hiervoor zo spoedig mogelijk een subsidie moeten indienen. Wie het eerste vraagt, het eerste aanbod is!

De heer Roelofs heeft ook duidelijk gezegd dat de verzuring niet de enige oorzaak van de achteruitgang van de bossen is, maar ook de steeds verdergaande verlaging van de waterstand. Daarom is maisverbouw in de buurt van bossen niet wenselijk of er moet sprake zijn van hoog gelegen gronden want bij maisverbouw is een lage waterstand vereist!

Het is goed om een duidelijke strategie te ontwikkelen voor het natuurbehoud, anders worden straks miljoenen voor niets uitgegeven.

Als voorbeeld, Bergvennen, Breckelkampseveld heeft alleen zin om hier geld in te stoppen als dit gebied wordt verenigd en dat er ook een samenwerkingsverband komt met Duitse aanliggende gebieden.

Minister Nijpels stelt duidelijk dat de tijd voor bloempotreservaten voorbij is. Ook Twickel moet zijn natuurgebieden aaneengsloten houden en niet laten versnipperen met golfbanen en andere zaken.

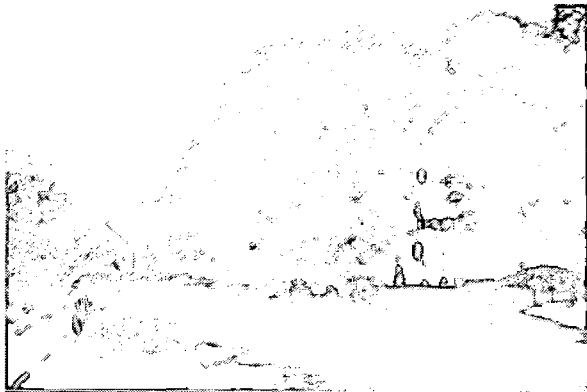
E.J. van Zalk

Hedendaagsche Buitenplaatsen

door J. Craandijk

Twickel

Sinds ik in 1874 de lezers van de *Wandelingen door Nederland* mocht rondleiden door de prachtige bosschen, waarom Twickel zoo te recht een groote vermaardheid in den lande geniet, en ook hun gids mocht zijn in de statige zalen van het schoone kasteel, dat anders voor den vreemdeling niet ter bezichtiging kan worden opengesteld, zijn er belangrijke veranderingen tot stand gekomen, wier opsomming hier evenwel voor het algemeen minder aantrekkelijk zou zijn. Maar er zijn er niet weinigen, die Twickel kennen. Hoevele familiën vertoefden niet in het wel eenvoudige en ouderwetsche, maar om zijn heerlijken omtrek, zijn weldadige rustigheid, ook om zijn uitstekende tafel nóg altijd zoo gunstig bekende Carelshaven! Wie er na afwezigheid van

eenige jaren wederkeerden, zouden wel veel missen. De oude toegang tot het bosch is vervallen en dicht geplant, een gansch nieuwe ingang geopend. Maar vooral het geheele karakter van het oude bosch is veranderd en menig forsche boom, hier en daar zelfs een laan van krachtige stammen, zou hij vergeefs zoeken. De grijze Petzold, als de grootmeester op 't gebied van parkaanleg beroemd, heeft de laatste jaren van zijn leven aan een herziening van den aanleg van het Twickelsche bosch gewijd. Hij, de man van groote kennis en fijnen smaak, vond er een dankbaar arbeidsveld. Er kwam een schoon geheel tot stand, dat door zijn lijnen en groepeerings en doorzichten treft en boeit. Maar gelijk hij zelf in het vreemdelingenboek op 't kasteel heeft geschreven en de Heer van Twickel op een gedenksteen, hem ter eere onder een drietal statige eiken geplaatst, liet beitelen: "die Landschafts Gartenkunst ist ein Maler in der Natur; das Werk-

zeug des Schaffens ist der Spaten; dasjenige des Erhaltens die Axt; sie ist der eiserne Zeichenstift des Landschafts Gärtners", zoo spaarde hij ook de bijl niet. En de bijlslag had hij in lange, lange jaren in het Twickeler bosch niet weerklonken! 't Scheen vandalisme, de eeuwenoude woudpracht aan te tasten. 't Ging den eigenaar zelve niet het minst aan het hart, zijn eiken prijs te geven. "Men moet den Heer baron iederen boom van het hart af binden" zei Petzold. Trouwens, er staan nog boomen in menigte en in hoofdzaak is het toch het zelfde indrukwekkende, aangrijpende bosch gebleven, gelijk de schoone kop van een eerwaardigen grijsaard schoon blijft, al is het weelderige haar wat gekort en de volle baard wat besnoeid.

Helaas! waarom maakten de stroopers, die op klaarlichten dag met een jachtacte in den zak de faisanten, die er zijn ingebracht en de herten, die er gekomen zijn, neerschoten, - waarom maakten ook welgekleede "fatsoenlijke" personen, die de faisanteneieren medenamen, de bescherming der bosschen door tal van bordjes met "verboden toegang" en die van het oude bosch door het verbod "om er tusschen 10 uur 's avonds en 7 uur 's morgens te wandelen", onvermijdelijk, wanneer de eigenaar volgens de nieuwe strafwet zijn recht niet wilde verliezen!

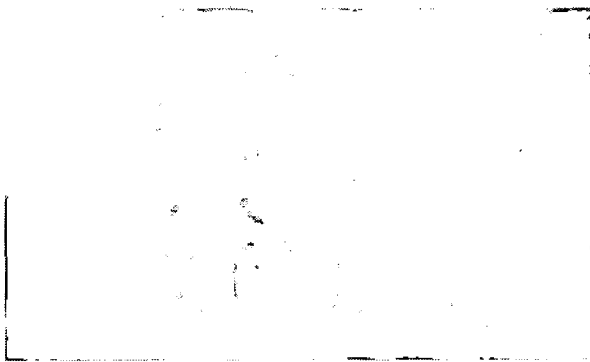
De veranderingen in den omtrek van het kasteel aangebracht, zullen wel door alle oude vrienden van Twickel als verbeteringen en verfraaiingen worden erkend. Zij zullen o.a. wel opmerken, de fraaie rijk versierde "boulangrins met broderieën" en fontein bij de oranjerie, de verbetering door het wegnemen van de groote schuren uit de wildbaan en door het plaatsnemen van het ijzeren hek, dat doet, wat een hek doen moet, afsluiten, zonder te veel de aandacht te trekken. En wie, als ik, onzen ouden Zocher als onzen nog niet overtroffen meester in den aanleg van parken vereeren, zullen met voldoening vernemen, dat de Duitsche autoriteit in zijn aanleg van de wildbaan niets te verbeteren vond. Hij had dien alleen te herstellen, door weg te nemen wat er later gegroeid of geplant was.

Het front van het kasteel verloor de pleisterlaag en de oorspronkelijke roode steen met witte banden kwam weer voor den dag. 't Is te zien, dat aan dien muur in den loop der jaren vrij wat hersteld en bijgewerkt is, zoodat zich het pleisteren wel laat verklaren, maar vooral de uitnemend schoone versiering boven den ingang komt nu beter dan vroeger tot haar recht. Het fraaie werk in renaissancestijl dagteekent uit het midden der 16e eeuw.

Goossen van Raesfelt, drost van Twenthe, en Agnes van Twicklo, zijn echtgenooten, legden in 1551 van deze poort den eersten steen.

Herman van Twicklo, de telg uit een adellijk geslacht, dat zijn naam ontleende aan de buerschap Tweeklo onder Lonneker, kocht in 1347 van Berend Hulsker het huis te Eysinck, dat volgens overlevering in de tegenwoordige wildbaan stond. Misschien bouwde hij een nieuw

kasteel, waaraan hij zijn naam schonk. Dit huis moet zeer sterk zijn geweest. In een "Legger zijner eigendommen", in 1681 opgemaakt, in handschrift op 't kasteel berustend, spreekt Adolph Hendrik van Raesfelt van sterke fundamenten en rudera, die men niet dan met buskruit heeft kunnen loskrijgen (*wanneer* zegt hij niet) en van een stuk toren van tufsteen, waarop "de bogen van de galerie tusschen de keukendeur en binnenpoort" staan. Blijkens de kwartieren van Raesfelt en Boinenburg, Raesfelt en Twicklo, en van Heyden en van Rhede, die in den voorgevel prijken, schijnt die gevel in het laatst der 16e eeuw gebouwd of vernieuwd. In 1572 toch huwde Johan van Raesfelt Lucia van Heyden.

't Zijn de wapens zijner ouders en grootouders en van de ouders zijner gemalin. Het wapen van Wassenaar in den achtergevel heeft het jaartal 1692. Jacob van Wassenaar, de zoon van den bekenden admiraal, was destijds Heer van Twickel, door zijn huwelijk met Adriana Sofia van Raesfelt. Waarschijnlijk heeft hij dat gedeelte van het huis hersteld.

Twickel is nooit verkocht. Sedert vijf en een halve eeuw is het altijd door huwelijk overgegaan in de geslachten Twicklo, Raesfelt, Wassenaar en Heeckeren. 't Heeft ook altijd het voorrecht gehad, door zijn bezitters bewoond te worden.

Ook de tegenwoordige eigenaar, die hart voor zijn land en luiden heeft, houdt er dikwijls zijn verblijf. Behalve de aanleg van de waterleiding en de werken in de bosschen, getuigen verbeterde wegen en woningen van groote liefde en zorg voor het schoone landgoed en zijn talrijke opgezetenen.

Binnen zijn sterke muren bevat het groote, statige kasteel kostelijke schatten. Kunstvoortbrengselen en merkwaardigheden van allerlei aard zijn bijeengebracht in de beide beneden- en bovenzalen, die nagenoeg de geheele breedte aan de achterzijde van het huis tusschen de vleugels innemen. Maar ook het ruime, met marmer bevloerde vertrek aan de voorzijde van het huis nevens den zwaren, vierkan-

ten toren - de oude Drostenkamer - en de daar aan grenzende zaal, wier vensters op het park terzijde uitzien, herbergen in hunne soort hoogst belangrijke kostbaarheden.

In de eerste vindt men het rijke, goed geordende archief. Bij een bezoek kan natuurlijk maar een oog geslagen worden in enkele der lijvige portefeuilles vol papieren en bescheiden die betrekking hebben op de bezitting, te beginnen met de origineele koopacte van Eysink, of in de lange reeks der beleeningen door het geslacht der Wassenaars, of in de droste- en markeboeken, vol van belangrijke bijzonderheden. Slechts vluchtig kan inzage genomen worden van een aantal eigenhandige brieven van koningin Maria van Engeland aan de barones van Wassenaar Obdam, of van de hoogst merkwaardige verzameling brieven van gedeputeerden te velde, legerhoofden, diplomaten, voor onze geschiedenis van groote beteekenis. Dagen, weken zou men kunnen doorbrengen in het navorschen van wat de kasten in de oude Drostenkamer te zien, te leeren, te genieten geven. De zaal daar nevens bewaart de boekerij, wier kern grootendeels van de Wassenaars afkomstig is. In vitrines zijn verschillende voorwerpen neergelegd, die om een of andere reden een eigenaardige waarde hebben en belangrijk met name zijn de albums met gekleurde en geteekende wapens, inschriften, zinspreuken en handteekeningen van vorstelijke en aanzienlijke personen uit den tijd der republiek, in 't bijzonder een merkwaardige foliobijbel van 1472, sierlijk gedrukt en met fraai geteekende hoofdletters. Er is voor de liefhebbers van oudheden en geschiedenis in deze beide zalen zooveel te zien, dat wel haast vergeten zou worden, hoe heerlijk het daarbuiten is in park en bosch!

Die heerlijkheid staat voor allen open, dien rijkdom kan ieder genieten, die oogen heeft om te zien en een hart om de weelde van akker en bosch en heide te verstaan.

Werd uw tegenwoordige gids door de welwillendheid van den baron van Heeckeren in de gelegenheid gesteld, nogmaals het oog te laten gaan over de schatten, in het huis bewaard, een genotrijke rijtoer in den omtrek bracht hem door de wonderschoone landschappen bij den grooten Deldener esch, met zijn zoom van uitnemend schilderachtige eiken, door de bosschen en velden van de buurschappen Azelo en Woolde, hem van vroeger bekend, maar in jaren niet meer bezocht. Voor gewone bezoekers liggen zij misschien wat ver uit den weg. Maar wie zich eenige dagen in deze aan natuurschoon zoo rijke oorden mag ophouden, die gunne zich de weelde van dwalen en zoeken. Een zwerftocht door Twickel en zijn onderhoorigheden blijft nooit onbeloond.

Het bovenstaande stuk van Craandijk ontvingen we van de heer Brinkhorst.

Deze heeft een boek met gebundelde tijdschriften uit 1896. De redactie heeft het stuk enigszins bekort.

In de Marke

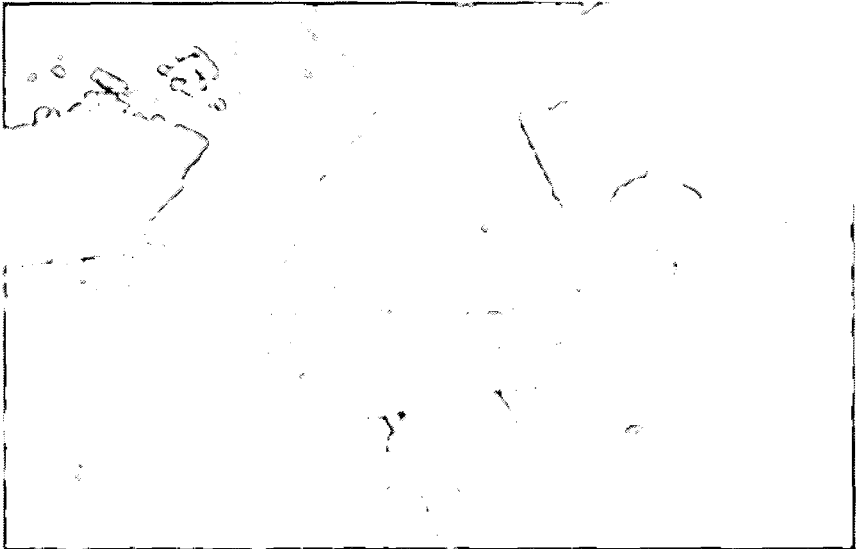
Toen ik met deze reeks verhalen begon, had ik gedacht, dat het met één of twee afleveringen wel gebeurd zou zijn. Het zijn er meer geworden.

In dit stukje wil ik eigenlijk alleen maar wat dingen aanstippen in de hoop, dat er belangstellende lezers zijn, die er meer van willen zeggen.

Immers, er zijn onder de Vrienden vast leden van Historische Kringen of andere verenigingen, die zich met het verleden bezig houden.

Willen we ons eens aan de tafel zetten? Brood en stoet zijn voor ons nu wel haast gelijke zaken. De winkels liggen vol met allerlei soorten graanproducten.

Voor onze voorouders was brood het dagelijks voedsel, gebakken uit de hele roggekorrel. Wij zeggen er roggebrood tegen. Velen eten het tegenwoordig om de ingewanden actief te houden. Er zitten veel vezelstoffen in en die zijn nuttig.

Stoet was witbrood voor hoogtijdagen. Maar hoe kwamen de boeren in onze streek aan zulk mooi wit meel? Bij mijn weten was daar tarwe voor nodig en dat groeide, weer bij mijn weten, niet in onze streek. Tarwe is een gewas van de klei.

Dat de graansoorten hier al eeuwenlang bekend waren is aange-
toond. Zelfs op een heel leuke manier. Gaat u eens mee terug naar een
ver verleden? In een dorp of nederzetting is iemand overleden. Een
gewaardeerd persoon. De hele groep is er druk mee. Een vrouw is
bezig een vaasje te vormen uit leem. Als het klaar is zal ze er misschien
honing in doen om aan de gestorvene mee te geven op zijn lange weg
naar het Hiernamaals. Handig en vlug zijn haar vingers, maar toch kan
ze niet voorkomen, dat het potje uit haar handen glipt en op de grond
valt. De schade valt mee. Vlug strijkt ze de sporen glad. Ze heeft haast.
Het vuur wacht om zijn bakwerk te doen.

En dan, o, grote teleurstelling, als het potje klaar is en afgekoeld, blijkt
er toch nog wat aan de hand te zijn. Toen ze de klei weer glad streek na
de val, had ze niet gemerkt, dat er een graankorrel in de wand gedron-
gen was. In het vuur was de korrel verbrand en had een gaatje achter-
gelaten. Het vliedsdunne buitenlaagje was weggefallen.

Wat nu? Tijd om een nieuw te bakken is er niet en de maakster besluit,
wie weet met welk een kwaad geweten, het potje toch maar te vullen
en aan de dode mee te geven.

Eeuwen en eeuwen later is er een geleerde, die het vaasje ter hand
neemt en de beschadiging opmerkt. Door welk een gelukkig toeval
weten we niet, maar zeker is, dat hem de vorm opvalt. Als het gat dan
opgevuld wordt met een plastische stof en er voorzichtig weer uitge-
peuterd, valt aan de vorm duidelijk de graankorrel te herkennen.
Deskundigen kunnen zelfs makkelijk de soort vaststellen.

Zo hebben onze voorouders ons signalen achtergelaten over hun

voedsel. Signalen van ver vóór de tijd van de Marken.

Het verschil tussen brood en stoet blijkt ook wel uit het woord "Stoetenkeerke", dat maar een min persoontje betekende. Het brood snijden werd wel door een knecht gedaan. Om daar het mes door te krijgen, nou, daar was kracht voor nodig.

Voor ons is brood zonder meer eigenlijk ondenkbaar. We willen er wel graag iets op. Boter, margarine, halvarine en dan nog wel wat beleg. Boter kenden onze voorouders ook. Ik vraag me wel eens af, hoe ze die ontdekt hebben. Dat er na het melken een laag room boven kwam drijven, dat zal een zaak van ervaring zijn geweest. Maar om van die room boter te maken, daar ging een bepaalde werkzaamheid aan vooraf. De karnton is ons nog wel bekend, maar wie kwam er op het idee? Weet u trouwens, dat er in een karnton een bepaald soort hout moest worden verwerkt. De timmerman nam er zeker een plank van de jeneverbes voor. Dat gaf geen betere boter, maar bood wel bescherming tegen toverij.

Geen heks was in staat om de room in een dergelijke karnton te bederven.

Maar op de boterham smaakte smolt ook lekker. Vet werd gesmolten en de kanen werden warm gegeten. Ook op het brood. Het vet, van een varken, bleef smeerbaar en met wat zout er door ook best lekker. Vraagt u nu eens aan de jonge mensen naar "rössel" en "schraomen".

Kaas kenden ze ook wel. Voor mij ook zo'n product waarbij ik me afvraag, wie het toch mag hebben ontdekt.

Zoetigheid was een schaars artikel. Suiker was onbekend in onze streken. Pas na de ontdekkingsreizen kwam er rietsuiker. De bietsuiker dateert van de Franse Tijd.

Wat de mensen wel kenden was honing. Als natuurproduct uit de raten van de wilde bijen. U kent wel het verhaal van Brune uit De Vos Reinaerde. Zijn zucht naar een zoet hapje kwam hem duur te staan. Mensen zullen het vast handiger hebben aangepakt. Nog beter was het om de bijen bij huis te halen. In korven van stro versterkt met gespleten takken van de braam. De raten moesten de bijen wel zelf eerst bouwen. Tegenwoordig geven de imkers hun alvast een ondergrond van kunststof.

Dat de mensen wel respect hadden voor de nijvere diertjes blijkt wel uit het feit, dat bij overgang van een boerenbedrijf naar een andere generatie de bijen daarvan ook verwittigd werden. De jongemensen werden meegenomen naar de bijenstal en dan zeiden ze een versje op: "Iemen in en iemen oet, Hier brengt wi'j oe de nij'e broed, Iemen oet en en iemen an, Hier brengt wi'j oe de nij'e man".

Zou men dit verzuimen, dan zouden stellig de bijen beledigd zijn en hun werk staken.

Er waren boeren, die in warme zomers er voor zorgden, dat er altijd water stond in de gaten in de putrand. Voor de bijen.

De honing diende niet alleen als lekkernij op het brood en in allerlei baksels. Je kon er ook een sterke drank van brouwen. Ik heb wel eens een recept gelezen. Als de honing uit de raten was gehaald dan waren er natuurlijk allerlei gereedschappen en kommen en doeken met de kleverige stof in aanraking geweest. Die werden allemaal in een teil gereinigd en het spoelwater werd in kruiken gedaan. Deze kruiken werden zorgvuldig op een donkere plaats bewaard en de chemie deed de rest. Na een bepaalde tijd was de suiker veranderd in alcohol en de drank kon geserveerd worden. Of de mede, die nu nog wel te koop is, ook zo tot stand gekomen is, geloof ik niet. De grondstof moet wel dezelfde zijn.

De boeren wisten al wel hoe de bijen zich gedroegen. En dus ook hoe de diertjes hun eigen korf terugvonden. Wilden de boeren hun korven op de heide plaatsen, waar immers de meeste honing te vinden was, dan gebeurde dat in het donker. Dan waren de bijen in de korf. Bij zonsopgang moest de nieuwe standplaats zijn bereikt, want dan werd er weer gevlogen.

Moeilijk is het ons voor te stellen, dat er enkele eeuwen geleden nog geen aardappelen waren in ons land. De voedselvoorziening leunde dus op het graan. Als deze oogst mislukte, dan kwam er hongersnood in het land. En er was niet veel voor nodig om een oogst te laten mislukken. Een slechte zomer, ziektes, een overmaat van wild, dat kon allemaal de boer tot wanhoop drijven.

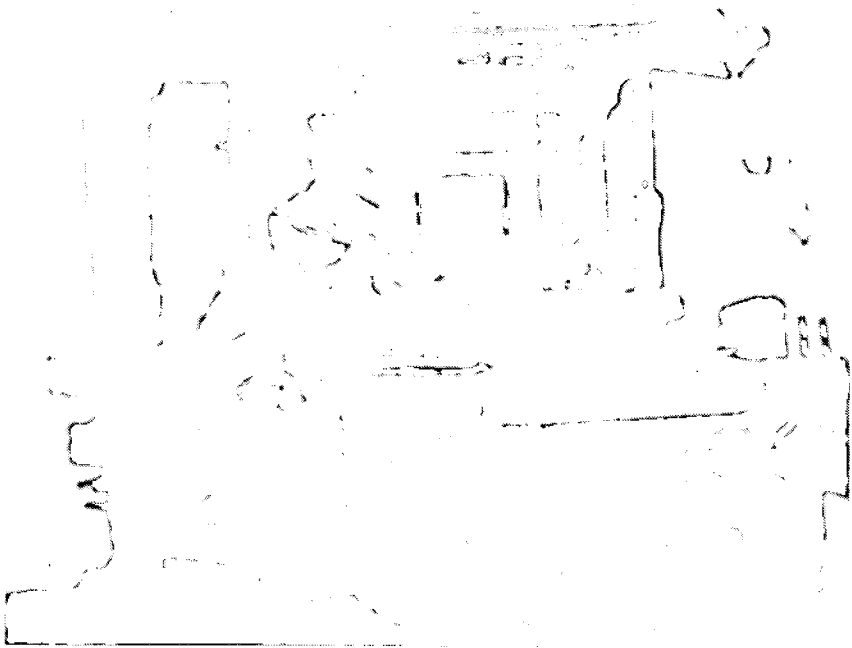
Natuurlijk, de boer bracht zijn ervaring mee en zijn wil tot doorzetten. We kennen het: En de boer, hij ploegde voort. Maar niet overal is een antwoord op.

Om het risico te verkleinen werden sommige graansoorten door elkaar gezaaid. In het Hollands werd dat wel masteluin genoemd. In onze streken sprak men van mancksæet. Dat was een zaaisel van rogge en haver of van rogge en gerst. Lukte het ene niet, dan kwam er misschien van het andere nog iets terecht.

Een bijzonder product was de boekweit. We zien het zomers nog wel eens als een nostalgisch relict uit een voorbije tijd. Het wou best groeien op lichte zandgronden en zelfs wel op afgebrande veenstukken. Als de oogst lukte kon de opbrengst hoog zijn, maar voor brood was het niet geschikt. Je kon er beste pap van koken en voor panne-

koeken was het ook bruikbaar.

Bij de zelfverzorging hoorde natuurlijk ook de kleding. De wol van de schapen op de heide was al eeuwen in gebruik. Allang vóór de uitvinding van het spinnewiel werd de wol gesponnen met behulp van spinsteentjes. En weven deden onze oermoeders op ramen, waartussen de draden gespannen werden. Mensen zijn steeds op zoek geweest naar hogere productiviteit. En dus kwamen er spinnewielen en de ons nog bekende houten weefgetouwen. Dat spinnen was echt werk voor handige vrouwenvingers. En omdat een spinnewiel niet zo zwaar was, kon je toch best bij elkaar gaan zitten. Op spinvisite, bij het

snorren kon je mooi de nieuwtjes uitwisselen. En, natuurlijk, wachten op de rustverstoorders. Want waar jonge vrouwen bijeen kwamen, daar kon je de jongemannen ook verwachten.

Mooie verhalen zijn er over deze tijden. Hoe de meisjes de deuren sloten, maar vast niet al te sterk. Hoe de jongens toch wel binnenkwamen en de pannekoeken pikten. Stellig zijn op zulke spinvisites draden voor het leven ontstaan.

Het weven was meer mannenwerk. Een oud oompje met 'nen stee an 'n heerd'. Niet getrouwd dus en toch mee willen doen. In een hokje naast de deel stond het getouw en als het nog maar net licht was klepperde het tot donker aan toe. En dat was 's winters dus niet zo

lang. Een klein olielampje bracht soms nog wat meer tijd. Maar niet altijd was het schaap de leverancier van de kleding. Bij veel boerderijen was er een vlasakker. Vlas, een plant, die alles leverde wat een boer goed gebruiken kon. De stengel gaf de grondstof voor de kleding, het zaad kon uitgeperst worden en leverde olie voor de lamp. De resten waren nog goed genoeg om als lijnkoeken aan het vee op te voeren.

Spinnen en weven ging als bij de wol, maar de voorbereiding vroeg meer werk. Eerst het roten. In de buurt van Ootmarsum is nog een Vlasreutenweg. Of daar vroeger een plas is geweest voor het roten? Zeker is, dat het water er door ging stinken en onbruikbaar voor alles. Dat zal stellig kwesties hebben opgeleverd. Of er toen ook over het Milieu werd gesproken? Repelen, breken en hekelen zal ook inspanning hebben gevraagd. Maar eindelijk hing dan toch het vlas aan het spinnewiel.

Nu hebben wol en vlas een natuurlijke kleur, maar dat zal de mensen vroeger toch niet altijd hebben aangestaan. Mode is er altijd geweest, mogen we aannemen.

Kleuren moesten er dus komen. We kennen allemaal wel de namen van de meekrap, de wede en de wouw. Deze planten, vraag me niet hoe ze eruit zien, gaven resp. rood, zwart en blauw en de geelbruine tinten. Ik weet niet of deze planten ook in onze streken werden verbouwd. Wat ik nu nog wel eens zie, zijn hedendaagse dames die planten uit het wild verzamelen. B.v. het boerenwormkruid. Garens in deze plantensappen gekookt krijgen de mooiste kleuren. En zouden de vrouwen dat vroeger niet geweten hebben?

Een verhaal, dat ik over het verven van vroeger eens gelezen heb, wil ik hier weergeven. In heel oude tijden vroegen moeders elkaar: "Heb ie al emodt?" Ze bedoelden of de ander haar doek al in de modder had gehad. Daartoe gingen ze naar een beek, waar elzen langs groeiden. De modder uit deze beek werd in een kuip geschept en daarin het doek. Na enige tijd had het linnen de grauwe kleur van de modder aangenomen. Dat proces werd ook met "eikemodder" gedaan. Dat gaf een bruinige kleur.

De mensen leefden van de natuur en in de natuur. En alles werd van

vader op zoon en van moeder op dochter doorgegeven.

Weet u nog wat Robonje was? Robonje was een verfstof, mooi rood. Die werd uit de ijzerlaagjes uit de plassen gehaald. Op een bepaalde manier gebrand leverde het de kleur, die de boeren graag op de windveren van de boerderijen smeerden.

Teruglezende denk ik aan zoveel zaken, waar nog iets over te zeggen zou zijn. De kinderen en de manier waarop ze opgroeiden, maar ook de kindersterfte door onkunde van de ouders. Een arts vertelde van een moeder, die klaagde, dat al haar kinderen zo vroeg stierven. "En wie gewt ze nog wa klaor'n room".

Het is zeker vroeger niet gemakkelijk geweest voor de mensen, maar ze sloegen er zich doorheen. Zoals de mensen, dat nu ook nog doen. En zich misschien zorgen maken voor de dag die komt. Zoals de ouders vroeger ook deden. Zij kenden de toekomst niet. Ze leefden in hun heden, dat voor ons nu verleden is en aantrekkelijk om te bestuderen.

Mag ik de lezer, die mijn belangstelling voor het verleden deelt uitnodigen gebruik te maken van de pagina's van het Twickelbulletin?

C. v.d. Struik

In dit blad vindt u een girobiljet voor de contributie voor 1990.
De penningmeesteres vraagt u vriendelijk er gebruik van te maken.

Ballade van den boer

Er stonden drie kruisen op Golgotha,
Maar de boer hij ploegde voort.
Magdalena, Maria, Veronica,
Maar de boer hij ploegde voort,
En toen zijn akker ten einde was,
Toen keerde de boer den ploeg
En hij knielde naast zijn ploeg in het gras,
En de boer, hij werd verhoord.

Zoo menigeen had een schoonen droom,
Maar de boer hij ploegde voort.
Thermopylae, Troja, Salamis,
Maar de boer hij ploegde voort.
Het jonge graan werd altijd groen,
De sterren altijd licht,
Gods woord streed in de wereld voort
En de boer heeft het gehoord.

Men heeft den boer zijn hof verbrand,
Zijn vrouw en os vermoord;
Dan spande de boer zich zelf voor den ploeg,
Maar de boer hij ploegde voort.
Napoleon ging de Alpen op
En hij zag den boer aan 't werk,
Hij ging voor Sint-Helena aan boord
En de boer hij ploegde voort.

En wie is er beter dan een boer,
Die van de wereld hoort,
En hij ploegt niet, wat er al geschiedt,
Op dezen akker voort?
Zoo menigeen lei den ploegstaart om,
En deed het werk niet voort,
Maar de leeuwerik zong hetzelfde lied,
En de boer hij ploegde voort.

Heer God! De boer lag in het gras;
Toen droomde hij dezen droom:
Dat er eindelijk een rustdag was,
Naar apostel Johannes' woord,
En de kwaden gingen hem links voorbij
En de goeden rechts voorbij,
Maar de boer had zijn naam nog niet gehoord
En de boer hij ploegde voort
Eerst toen de boer dien hemel zag,
Zoo vol van lichten schijn,
Toen spande hij zijn ploegpaard af,
En hij veegde het zweet van zijn voorhoofd af,
En hij knielde naast zijn stilstaand paard,
En hij wachtte op God's woord,
Een stem sprak tot aarde, hemel en zee
En de boer heeft haar gehoord,
"Terwille van den boer die ploegt,
Besta de wereld voort!"

